

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2613>

Number: 30 , p. 585-594, Winter I 2014

AHLAT AĞZI'NDA YER ADLARI

LOCATIONS NAMES IN AHLAT DIALECT

Öğrt. Servet ERTEKİNOĞLU

İstanbul Toki Yahya Kemal Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Özet

Yer adları, o bölgede yaşayan insanların hayat tarzlarını, hayata bakış açılarını bize göstermekle birlikte daha önce orada kimlerin yaşadığıyla ilgili de ipuçları verir. Anadolu'yu vatan edinen Türkler, bu coğrafyayı adlandırırken ya Türkçe yeni adlar vermişler ya da o bölgenin eski adını Türkçe söyleyişe uygun hâle getirmişlerdir. Anadolu sözcüğü bu Türkçe söyleyişe en güzel örnektir. Dikkati çeken bir diğer nokta Anadolu'nun her yanında ve dolayısıyla Ahlat'ta da yaygın görülen *bulak*'lı yer adlarıdır. Bu da bize insanların yerleştikleri yerlerde suyun olmasına çok önem verdiklerini gösterir.

Eski bir yerleşim yeri olan Ahlat, pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Farklı dillerin kullanılması adlandırmaları da çeşitli kılmıştır. Türklerin Anadolu'ya giriş kapısı olan Ahlat'ta bu çeşitliliği görmek mümkündür. Ahlat adının kaynağıyla ilgili birbirinden ayrı değerlendirmeler olsa da Arapça HLT kökünden gelmiş olması daha kuvvetli bir ihtimaldir. Çünkü karışık anlamına gelen ahlat sözcüğü o bölgede yaşayan milletlerin de çeşitliliğini göstermektedir.

Ahlat'taki yer adlarına bakıldığında bu adların genellikle Türkçe olduğu görülür. Bunun yanında Ermenice sözcükler de önemli bir yer tutar. Bu durum bölgede 20. yüzyıl başlarına kadar hatırı sayılır bir Ermeni nüfusun yaşamasından kaynaklanmıştır. Ayrıca Türkçe-Arapça, Türkçe-Farsça ve Türkçe-Ermenice birleşik sözcükler de görülür. Bu çalışmamızda Ahlat Ağız'ında geçen bu yer adları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahlat Ağızı, Yer Adları, Ermenice, Arapça, Farsça, Türkçe

Abstract

The names of the places give us clues about who lived around there before and also indicates the lifestyles of people with their point of view to the life. As the new settlers of Anatolia, The Turks have given new names or adapted the previous names of those areas into Turkish pronunciation during the process of naming this geography. The word 'Anatolia' is the best example of this adaptation. Another major point is the name of places including 'bulak' which are commonly seen all around Anatolia and also in Ahlat. This indicates

that it is highly important for humans to have water in the location where they settle down.

Ahlat, which is an old settlement, had hosted many civilizations. The usage of different languages had caused variety of namings. It is possible to see that variety in Ahlat, which is the entrance of the Turks into Anatolia. Although there are many different ideas about the source of Ahlat name, it is a strong possibility that it has derived from HLT in Arabic. Because the Ahlat word ,that means 'mixed', indicates the variety of nations who lives in that territory as well.

The name of places in Ahlat is commonly in Turkish. Besides, Armenian words are also high in number. That is caused by a huge Armenian population who lived in this area until the beginnings of the 20th century. Furthermore; Turkish-Arabic, Turkish-Persian and Turkish-Armenian words are also common in use. In this study, those place names in Ahlat Dialect is going to be expounded.

Key Words: Ahlat Dialect, Toponymy, Armenian, Arabic, Persian, Turkish

GİRİŞ

İnsanların varlıklara verdiği isimleri inceleyen bilim dalı Adbilim (Onomastik)¹, bu bilim dalının alt dallarından biri de yer adları bilimi (toponymy) dir. Dil bilgisinin bu yeni kolu, yer adlarını yapı, anlam ve köken bakımlarından açıklamaya çalışır.²

Herhangi bir nesneye verilen ismin anlamı, kökeni, yapısal özellikleri vs. dilbilimin inceleme konusu olmakla birlikte yer adlarında dilbilimin yanısıra etnoloji, sosyoloji, tarih ve coğrafya da bunlarla ilglenmeye başlar.³ Nitekim bu alanlarda yapılmış çok sayıda çalışma bulunmaktadır.

Verilişinde pek çok etkenin bulunduğu yer adları, bir coğrafyanın toprak parçasının oraya yerleşen halklar tarafından vatanlaştırılmasının ilk ve en önemli aşamasını teşkil eder. 11. yüzyıldan itibaren Suriye, Anadolu, Azerbaycan ve Balkanlar bölgelerini fethetmeye başlayan ve buralara kitleler hâlinde yerleşen Türkler, buradaki yerlerin adlarını Türk fonetiğine uydururken, ilk kendilerinin yerleştikleri yerlere de yeni adlar vermişlerdir. Bu adlandırma geleneğinde, fizikî özellikler, etnik adlar, şahıs adları ve renk adları ön plana çıkar.⁴

Bu çalışmamızda 2010-2012 tarihleri arasında Ahlat Ağzı üzerine yaptığımız derleme çalışmalarında geçen yer adlarına yer verdik. Bunun yanında metinlerde geçmeyen ancak Ahlat'ta doğup büyüdüğümünden kullandığımız bazı yer adlarına da yer verdik ve bunu SE biçiminde belirttik. Ayrıca yer adlarının geçtiği cümlelere de yer verdik.

*Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Doktora Öğrencisi, servetli@gmail.com.

¹ Saim Sakaoğlu, Türk Ad Bilimi I, s.9.

² Hasan Eren, Yer Adlarımızın Dili, s.11.

³ Harun Tunçel, "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", s.24.

⁴ Ali Akar, "Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği", s. 51.

1. Ahlat Ağzı'nda Geçen Yer Adları

Anadolu'ya Türklerin giriş kapısı olarak bilinen Ahlat, Anadolu'da Türklerin yerleştiği ilk yerlerden biridir. Eski bir yerleşim yeri olması adının kaynağı hakkında da çeşitli hikâyeler oluşmasına yol açmıştır.⁵ Tekin, Arapça HLT kökünden geldiğini ifade eder. Sonuçta Bizanslılar şehrin adını Khlat; Ermeniler Hlat; Süryaniler Khalat, Kelath, Khelath, Khulat; Araplar Halat veya Hılat; İranlılar ve Türkler ise Ahlat şeklinde telaffuz etmişlerdir⁶. Nişanyan, Ermenice Hlat olduğunu, Yunanca Hılat kavim biçiminin 1. yy'den itibaren kaydedildiğini, belki Urartu devletini kuran Hıald kavim adından geldiğini belirtmektedir.⁷

ağaç *a.* Ahlat'la Tatvan arasında Tatvan'a bağlı Adabağ köyü sınırları içinde yeni adı Beştaş olan mezra: *o zaman zığağdan a.+dan zığağdan karpuz getirirdik öküz arabasınan* III-172 [Erm. ağaç.]

ağcaveran *a.* Ahlat'a bağlı yeni adı Akçaören olan köy: *geçen ağcaverana gètdik* SE [Tü. ağ+ca, ağ < āk "ak, beyaz" ED 75a, TDBUÜ 171; buna ilave +ÇA "benzerlik, eşitlik, denklik" eki; *ören* ise Far. *virān* sözüyle aynı kökten gelen bir söz olmalı, krş. DLT *ören* 'her şeyin kötüsü. Oğuzca'. Kaşgarlı devamında şöyle der: "Bunun Farsça *vīrān*'dan alındığını sanıyorum. Farsçada harap demektir. Oğuzlar Farslarla karıştıkları zaman Türk kelimelerinden birçoğunu unuttular ve yerlerine Farsçalarını kullandılar. Bu onlardandır." (I, 73-3).]

ağdaş *a.* Ahlat'tan Malazgirt'e giden yol üzerindeki Sütey yaylası yakınında bulunan bir çeşme: *her dönüüşde ağdaşda verirdik mola* XII-274 [Tü. ağ+daş ağ < āk "ak, beyaz" ED 75a, TDBUÜ 171 ve daş < tāş 'taş, kaya' ED 557a, dāş TDBUÜ 67, 91.]

al deste *a.* Ahlat Taht-ı Süleyman Mahallesi'ndeki Alparslan'ın şifahânelerinin bulunduğu kabul edilen yer: *al destede sultan seyit* IV-22 [Tü. al+ Fa. deste; al < āl 'kızıl' ED 120b, TDBUÜ 171 ve Far. *dast* 'el'den *dasta* 'deste, demet' Steingass 1892: 525a.]

arhayoncalar *a.* Saka Köyü'nde bir tarla bölgesi: *nahır arhayoncaların ordan geçdi* SE [Tü. arka ED 215b ve yonca < yorınçga ED 971a; buna ilave +lAr çokluk eki.]

aydoğdi *a.* Saka Köyü'nde bir tarla bölgesi: *aydoğdinin orda kanal kırılıp su boşa ahir* SE [Tü. ay ED 265a ve doğ-du < toğ(d-) ED 465a; buna ilave olarak +DI geçmiş zaman eki.]

bubucuğ *a.* Ahlat Kırklar Mahallesi mevkiinde yer alan ve alabalık çiftliğiyle bilinen yer: *bubucuğda alabalığ çifliğı var* SE [Erm. *ppluk* 'gonca, tomurcuk' Dankoff 1995: 129/633.]

çevirme *a.* Saka Köyü'nde bir tarla bölgesi: *dayımğilin tarlaları çevirmededi* SE [Tü. çevir-me < çevür- ED 398b.]

delco *a.* Saka Köyü'nde bir tarla bölgesi: *delconun yolını güneşte getmek rehedsiz etmezdi çünkü ağaçlığdi* SE [delco: Bir aile lakabından.]

⁵ Rahmi Tekin, Ahlat Tarihi, s.13.

⁶ A.g.e, s.15.

⁷ Sevan Nişanyan, Adımı Unutan Ülke, s. 74.

deliglidaş *a.* Ahlat Taht-ı Süleyman Mahallesi'nde bir yer adı: *rus hêrbinde buralar hepsi boşalmış deliglidaşa ğede hiçbi fer fert qalmamış* III-278 [Tü. *delik+li* < *telük(d-)* < *tel-* ED 498b ve *daş* < *tāş* 'taş, kaya' ED 557a, *dāş* TDBUÛ 67, 91.]

derdik *a.* Saka Köyü'nde hem otlak hem de tarla bölgesi: *bızavları hep derdigin orda otarırdıh* SE [Erm. *datark* 'boş' / dial. *tartak* 'delikli kamaş' Dankoff 1995: 41/127.]

develik *a.* Ahlat'a bağlı bir köy: *yoğurtyemez, hanik, develik bunnar da çerkez köylerimiş* II-143 [Tü. *deve+lik* < *tevey(d-)* 'deve' ED 447b; buna ilave +*Ik* eki.]

düz *a.* Saka Köyü'nde tarla bölgesi: *düzün orda kimin tarlaları vardı bülminem* SE [Tü. *düz* < *tüz (d-)* ED 571b.]

erkizan *a.* Ahlat'taki mahallelerden biri: *anama diyem êle bi melmeketi dolandi dedi erkizan ğizi benim barmağımı ğılayıp* X-38 [Tü. *er* ED 192a-b ve *kız* + *küçültme* eki -*an*; bkz. *kız* ED 679b.]

eyiler *a.* Ahlat Kale Mahallesi'nde bir yer adı: *eyilerde çoh güzel bi bağı vardı* SE [Tü. *iyi+ler* < *eyü* < *edgü* ED 51b; buna ilave +*lAr* çokluk eki.]

garmuç *a.* Ahlat'a bağlı yeni adı Yeniköprü olan köy. 1914'te 724 Ermeni nüfusu ile Meryemana ve Surp Taniel adında iki kilisesi vardı. Bugün bir Kürt köyüdür: *ama köyler çoğunluğu da ermenimiş, mesela garmuç* II-138 [Erm. *Garmuç* 'köprü'⁸.]

ģecer *a.* Ahlat'taki mahallelerden biri. Yazı dilinde Kacer: *mesela şeyin okuli ğecerin okulini ben yaptım* XII-24 [*Kacar/Gacar/Gecer*: Türkmen boy adından⁹.]

ģeneres *a.* Nemrut Dağı'nın kuzey yamacında bulunan bir bölge: *ģüzün ğeneresden odun getirir* IV-99 [Krd. *ģeneres* (karabulak); *kani* 'çeşme, kaynak' İzoli 1991: 221a ve *reş* 'kara, siyah' İzoli 1991: 356b.]

ģihlar *a.* Ahlat'taki mahallelerden biri. Yazı dilinde Kırklar: *ģihların muhtaridi* III-266 [Tü. *kırk+lar* < *kırk* ED 651a; buna ilave olarak +*lAr* çokluk eki.]

ģırh ğardaş *a.* Ahlat'ta Kırklar Mahallesi'nde bir mezar yeri. Mahalleye de adını vermiştir. Adını dört sıra ve her sırada on mezar olmasından alır. Rivayete göre aynı anneden aynı anda doğan kırk kardeş yine aynı anda ölmüştür ve aynı yere gömülmüştür: *sığınmışam ğırh ğardaşa* IV-3 [Tü. *kırk* ED 651a ve *kardeş* < *karındaş* < *karın* ED 662a.]

hamzalı *a.* Ahlat'ta Ergezen Mahallesi'yle Tunus Mahallesi arasında yer alan bir bölge: *hamzalıda cereb üryan* IV-18 [*Hamza+lı*: Kişi adından.]

hanik *a.* Ahlat'a bağlı yeni adı Çukurtarla olan köy: *yoğurtyemez, hanik, develik bunnar da çerkez köylerimiş* II-143 [Kürd. *hanik* 'evcik'; *hane* 'hane, ev' İzoli 1991: 440b ve *küçültme* eki -*ik*.]

harabalar *a.* Saka Köyü'nde bir tarla bölgesi. Ayrıca Ermenilerin kurduğu eski köyün kalıntılarının olduğu yer: *kesi harabalardan ükledik getirdik* SE [*Ar. harāba* + Tü. +*lar* çokluk eki.]

⁸ A. g. e., s. 75

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Zeki Velidi Togan, *Azerbaycan Etnografyasına Dair*, Azerbaycan Yurt Bilgisi, Cilt 2, s. 56, İstanbul 1932.

harabaşehir *a.* Ahlat'taki mahallelerden biri: *o da h.+dedi XI-14; kulahsızda da vardı harabaşehirde de III-195 [Ar. harāba 'yıkılmış, zarar görmüş' Steingass 1892: 451a + Fa. şahr 'şehir' Steingass 1892: 769b.]*

hasrüng *a.* Ahlat'a bağlı yeni adı Kırkdönüm olan köy: *yani biğaş ifah köy kürt müsliman varmış, o da hasrüng varmış müsliman II-141 [Kürd. hasik; has 'has, özel' İzoli 1991: 441b ve küçültme eki -ik.]*

hërsong *a.* Ahlat'a bağlı yeni adı Yuvadamı olan köy: *sizin köy veştong o zaman şenlik degilmiş herhalda ële tehmin edirem hërsong ermenimiş II-140 [Erm. Ersonk.]*

hının *a.* Ahlat'a bağlı yeni adı Çatalağzı olan köy: *he bu yahınlarda dört tene cami, bi hınının camisi VIII-44 [Erm. Hnun¹⁰.]*

hıyartang *a.* Ahlat'a bağlı yeni adı Gölgören olan köy: *hıyartang ermenimiş II-145 [Erm. hıyartang.]*

ikişuba *a.* Ahlat'taki mahallelerden biri. Yazı dilinde İkişuba: *gëtdik ikişubaya III-83 [Tü. iki < ëkki 'iki' ED 100b ve Ar. kubba 'kubbe, çatı' Steingass 1892: 953b.]*

ikişubadağı *a.* Saka Köyü'nde bir tarla bölgesi: *penceri ikişubadağına ekmişdik SE [Tü. iki < ëkki 'iki' ED 100b; Ar. kubba ve Tü. dağ < tãğ (d-) ED 463a, TDBUÜ 90; buna ilave olarak +i iyelik eki.]*

kadderesi kılıçbulağı *a.* Ahlat Harabaşehir Mahallesi'nde Bayındır Köprüsü'nü geçtikten sonra Taht-ı Süleyman Mahallesi'ne giderken derenin içindeki çeşme: *bu harabaşehirden çıhrdi kadderesi kılıçbulağı vardı III-274 [kadderesi < Ar. kađā 'hükmetmek'ten kãđī 'kadı' Steingass 1892: 948a + Far. derre 'vadi' Steingass 1892: 516a; buna ilave olarak +si iyelik eki ve kılıç ED 618a + bulak ED 336a; buna ilave olarak +i iyelik eki.]*

kalala *a.* Ahlat'taki mahallelerden biri: *bu kalali fahradıngilin dedeleri işde deniz karısını yahalamış III-227 [Ar. kal'a 'kale' Steingass 1892: 984b.]*

kanlibulağ *a.* Ahlat'la Malazgirt arasında yer alan bir bulak: *öküz arabasınan gelirdik ağdaşın bulağının başında kanlibulağında açardıh III-139 [Tü. kan+lı < kan ED 629b; buna ilave olarak +lı yapım eki ve bulak ED 336a]*

kara ömer *a.* Ahlat Harabaşehir Mahallesi'ndeki Yamalar'da yer alan tarla bölgesi: *kara ömer diyerdik orayı ekmişik I-90 [kara ömer: kişi lakabı. kara ED 643b]*

karga *a.* Ahlat Taht-ı Süleyman Mahallesi'nde yer alan bölge: *kargayı gırhlari gece geçenim IV-87 [Tü. karga ED 653a.]*

karlıh *a.* Saka Köyü'nde kışın yağın karların yazın da erimediği dere: *yazın çoğ sıcağ olanda karlıhdan kar getirirdik SE [Tü. kar+lık < kar ED 641a; buna ilave olarak +lk yapım eki.]*

kavahteppe *a.* Saka Köyü'nde bir tarla bölgesi: *bu sene kavahteppedeki ekiner geç yerişdi SE [Tü. kavak < *kav+ak < kav 'kuru ve yanıcı şey, kav' ED 579a ve tepe < töpü (töpö) ED 436a]*

¹⁰ A. g. e., s. 74

kêrs *a.* Ahlat'a bağlı yeni adı Kırıkkaya olan köy: *kêrs müslimanmış herhalda* II-145 [Erm. *kirs.*]

kıblebulağı *a.* Saka Köyü'nde bir bulak: *kıblebulağının ordaki tarlalar şöhumdi, dehe ekilmeyip* SE [Ar. *kıblat, kible* 'kible' Steingass 1892: 953a ve Tü. *bulak* ED 336a; buna ilave olarak +i iyelik eki.]

kıralıh *a.* Ahlat'la Adilceviz arasında, Adilceviz'dan Malazgirt'e giderken yol üzerinde bulunan ufak kayaların döküldüğü bir tarla bölgesi: *burda k. diye bi tarlamız var* IX-54 [Erm. *hipar* 'moloz, moloz taşı' Dankoff 1995: 62/246 ve Tü. +lık]

korbulah *a.* Saka Köyü'nde bir bulak: *korbulahdan da ifah bi su ahardi* VIII-32 [*korbulah* < Fa. *kūr* 'kör' Steingass 1892: 1060a ve Tü. *bulak* ED 336a]

kulahsız *a.* Ahlat'taki mahallelerden biri: *kulahsızda akrabaların toyi vardı orya gëtdik* SE [Tü. *kulak+sız* < *kulkak* ED 621a; buna ilave olarak +sız yapım eki. Bu ad büyük ihtimalle bir lakaptan kalmıştır.]

liltarla *a.* Saka Köyü'nde bir tarla bölgesi: *liltarla yoli kışın çoğ bozilir* SE [Erm. *liç* 'göl, gölcük' Dankoff 1995: 54/202 ve Tü. *tarla* < *tariğlağ* < *tariğla-* < *tariğ* ED 541b]

mecitbulağı *a.* Saka Köyü'nde bir tarla bölgesi: *mecitbulağının orda kartop ekmişdik* SE [Ar. *mecd* 'şerefli, büyük, ulu olmak'tan *mecid* 'ulu, şanlı, yüce' Steingass 1892: 1180a ve Tü. *bulak* ED 336a; buna ilave olarak +i iyelik eki.]

meneşelidere *a.* Saka Köyü'nde bir tarla bölgesi: *meneşeliderede ekinner biçilip* SE [Far. *banafsa* 'mor, mor renkli; suda yaşayan bir bitki' Steingass 1892: 203a + Tü. +li ve Far. *daral/darra*]

mëzik *a.* Ahlat'a bağlı yeni adı Burcukaya olan köy. 1914'te 1404 Ermeni nüfusu, bir kilisesi ve bir manastırı vardı. Bugün bir Kürt köyüdür: *mëzik, tabavank, sizin köy veştong o zaman şenlik degilmiş herhalda ële tehmin edirem* II-140 [Erm. *Medzk* 'büyükler'. Bu ad 7. yy'dan itibaren kaydedilmiştir.¹¹]

nazük *a.* Ahlat'a bağlı bir köy: *yani biğaş ifah köy kürt müsliman varmış, o da hının varmış müsliman hasrüng varmış müsliman, nazük müslimanmış* II-141 [Erm. *nazuk* "göl"]

pişatlar *a.* Saka Köyü'nde hem hayvanların otlatıldığı hem de tarım yapılan bölge: *pişatlar çoğ izahdi köyden* SE [Erm. *p'şat* 'iğde' Dankoff 1995: 149/748; buna ilave olarak Tü. +lAr çokluk eki.]

purhus *a.* Ahlat'a bağlı yeni adı Ovakışla olan belde. 20. yy başlarında Van Gölü Batı yakasının en büyük Ermeni yerleşimi idi. 1914'te 1939 Ermeni nüfusu ve Surp Sdepannos kilisesi vardı. Bugün Kürt yerleşimi: *bunnar hep toplansa ermenilerin bi büyük köyi purhus gëde ancağ olur* II-144 [Erm. *P'rhus*¹²]

sëğort *a.* Ahlat'a bağlı yeni adı Serinbayır olan köy: *ama köyler çoğunluğı da ermenimiş, mesela garmuç, sëğort* II-138 [Erm. *Soğurt*¹³]

sekke *a.* Saka Köyü'nde dağlık bir tarla bölgesi: *sekkenin başında ekin biçenim* IV-86 [ET *saka* 'dağın yamacı' ED 805b. Ölmez 2002: 193'te Altun Yaruk'ta ve Xuansang

¹¹ A. g. e., s. 74.

¹² A. g. e., s. 75.

¹³ A. g. e., s. 75.

Biyografisi'nde geçen *saka* sözcüğünün Çince metinde düzenli olarak *ye* 'boş alan, ekilmemiş alan, harap tarla, düzlük vb.' anlamında kullanıldığını belirtir.]

sor a. Ahlat'a bağlı yeni adı Uludere olan köy: *sor müslimanmış* II-142 [Krd. *sor* 'al, kırmızı, kızıl' İzoli 1991: 387b.]

sütey a. Ahlat'ta bir yayla: *misal böğün gêtmişik süteye ot biçiyoruz* III-36 [XIV. yy'nin ilk yarısında bölgeyi idare eden İlhanlı Devleti'ne bağlı Sutay Noyan'ın ismini taşır.¹⁴]

tabavank a. Ahlat'a bağlı yeni adı Güzelsu olan köy : *teğort, mezik, tabavank, sizin köy veştong o zaman şenlik degilmiş herhalda èle tehmin edirem* II-140 [Erm. *Tadavank* '(Aziz) Tad manastır'. 20. yy başında bir Ermeni köyü iken şimdi bir Kürt köyüdür.¹⁵]

taşserman a. Ahlat'taki mahallelerden biri. Yazı dilinde Taht-ı Süleyman: *eski büyükler misali taşsermanda abdullah ağa vardi* III-17 [Far. Tam. *Taht-ı Süleyman*. Kanunî Sultan Süleyman İran Seferi sırasında otağını buraya kurduğu için bu adla anılır olmuştur. Bkz. Far. *taht* 'taht, hükümdar koltuğu' Steingass 1892: 286b.]

tëgot a. Ahlat'a bağlı yeni adı Taşharman olan köy: *tëgotun dağını geven yetirir* IV-100. Köy yakınında bulunan Vaftizci Yahya manastırının yazıtı 7. yy'a aittir. Vartan Areveltsi'nin vekâyinamesine göre Hz. Yahya'nın kemeri bu manastırda bulunmaktaydı. 20. yy başında 174 hanede 1475 Ermeni nüfusu olan büyük bir yerleşimdi. Bugün bir Kürt köyüdür [Erm. *T'eğud* 'karaağaçlı'¹⁶]

tısbağalibulağ a. Saka Köyü'nde bir bulak: *tısbağalibulağda su vardi herkeş davarını açardi, harmani davarını açardi* V-235 [Tü. *tos* (yansıma) + *bağa* 'kurbağa' Nişanyan 2012: 632a ve *bulak*; krş. ET *baka* ED 311b]

tunus a. Ahlat'taki mahallelerden biri: *başğa şehirleri sayminam, gıhlardan tunusa belki sayısını bilmediğim evler var benim* XII-382 [Erm. *dunk*'akk. *dunus* 'haneler'. 20. Yy. başında Ermeni yerleşimi. 1914'te 280 nüfuslu Ermeni köyü idi. O devirde ünlü bir Hıristiyan dinî ziyareti olan Surp Hatzbuzit manastırı halen 'Abdurrahman Gazi türbesi' adıyla ziyaret edilmektedir. Gerek Ermeni geleneğindeki Aziz Hatsbuzit'in, gerek Abdurrahman Gazi'nin mitolojik şahsiyetler olduğu aşikârdır. SN¹⁷]

uzunkors a. Saka Köyü'nde bir tarla bölgesi: *uzunkorsda bi yerimiz vardi icara verdik* SE [Tü. *uzun* < *uza*- ED 288b ve *kors*: saban ve pulluğun toprakta açtığı iz < Erm. *gorc* 'iş, çalışma' Dankoff 1995: 38/112]

veştong a. Ahlat'a bağlı yeni adı Saka olan köy: *demış gahağ gidek veştonga ilhami demış ki veştonga kime gidek* X-48 [Erm. *veštunk*¹⁸]

yamlar a. Ahlat'ta Harabeşehir Mahallesi'nde bir yer: *sen gêt yamlara suvar al ge, gahdım gëtdim* I-94 [Tü. *yam* 'at, menzil atı' TarS 4260; buna ilave olarak +*lAr* çokluk eki. Osmanlı döneminde bu bölgede atlar beslendiğinden bu adla anılır olmuştur.]

¹⁴ Rahmi Tekin, Ahlat Tarihi, s.17.

¹⁵ Sevan Nişanyan, Adını Unutan Ülke, s. 74.

¹⁶ A. g. e., s. 75.

¹⁷ Sevan Nişanyan: www.nisanyanmap.com

¹⁸ Sevan Nişanyan, Adını Unutan Ülke, s. 75.

yoğurtyemez a. Köy adı: *yoğurtyemez, hanik, develik bunnar da çerkez köylerimiş* II-143 [Tü. *yoğurt* < *yuğrut* < *yuğur*- 'yoğurt' ED 905b + *ye*-< *yé*- 'yemek' ED 869b; buna ilave olarak +*mez* geniş zaman olumsuzluk eki.]

zığağ a. Tatvan'la Ahlat arasında yer alan, yeni adı Sarıkum olan ve Tatvan'a bağlı bir köy: *o zaman zığağdan ağağdan zığağdan karpuz getirirdik öküz arabasınan* III-172 [Erm. *Dzğag* 'kafes, hasırdan örülmüş kuş tuzağı'. 20. yy başında 100 hane Ermeni nüfusu ve Aziz Teodoros adına kilisesi varmış. SN¹⁹]

SONUÇ

Ahlat'taki yer adlarında Türkçe ve Ermenice sözcükler çoğunluktadır. Buna göre, bu yer adlarından 19 tanesi Türkçe, 13 tanesi Ermenice, 2 tanesi Arapça, 3 tanesi Kürtçe, 1 tanesi Farsçadır. Diğerleri ise Türkçe-Arapça, Türkçe-Farsça ve Türkçe-Ermenice sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Ayrıca birleşik adlarda en dikkati çeken nokta bulak isminin sıkça kullanılmasıdır (mecitbulağı, kıblebulağı, tsbağalibulağ, kanlibulağ).

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
Dial.	: Dialekt
Erm.	: Ermenice
ED	: An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth- Century Turkish
Far.	: Farsça
Krd.	: Kürdçe
Tam.	: Tamlama
TarS	: Tarama Sözlüğü
TDBUÜ	: Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler
Tü.	: Türkçe

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan (1974), "*Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar*", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1973-74, Türk Dil Kurumu yayınları, ss. 185-193, Ankara.
- _____ (2000), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara.
- AKAR, Ali (2006), "*Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği*", Muğla Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S:20, ss. 51-63.
- ALİKILIÇ, Dünder (2008), *Kubbetü'l-İslâm Ahlat*, IV. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu, Ahlat.

¹⁹ Sevan Nişanyan: www.nisanyanmap.com

- BAŞKAN, Özcan (1970), "Türkiye Yer Adları Üzerine Bir Deneme", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Türk Dil Kurumu yayınları S:319, ss. 237-251, Ankara.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford.
- DANKOFF, Robert (1990), *Evlîya Çelebi in Bitlis*, Leiden:Brill.
- (1991), *An Evliya Çelebi Glossary, Unusual Dialectal and Foreign Words in the Seyahat-Name*, Leiden:Brill.
- (1995), *Armenian Loanwords in Turkish*, Wiesbaden.
- (2004), *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü* (Katkılarla İngilizceden Çeviren: Semih Tezcan), TDAD 37, İstanbul.
- EREN, Hasan (2010), *Yer Adlarımızın Dili*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara.
- GÖMEÇ, Saadettin (2009), "Dede Korkut Kitabında Geçen Tartışmalı Bazı Yer Adları Üzerine", Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 29, ss.1-8.
- HANİLÇE, Murat (2013), "Vatan Topraklarındaki İmza: Türk Yer adları Zile Kazası Örneği (1455-1575)", *Turkish Studies*, (8/2), ss. 89-135.
- İZOLİ, D. (1991), *Ferheng, Kurdi-Tırki*, Deng Yayınları, İstanbul.
- Kâşgarlı Mahmud (2006), *Divanü Lûgat-it-Türk*, I-IV (Çeviren: Besim Atalay), Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara.
- NIŞANYAN, Sevan (2010), *Adını Unutan Ülke*, Everest yayınları, İstanbul.
- _____(2012), *Sözlerin Soyağacı*, Everest yayınları, İstanbul.
- ÖLMEZ, Mehmet (2002), "Eski Türkçe Etimolojiler (1)", *Türk Dilleri Araştırmaları*, Cilt 12, ss. 189-198.
- ÖZKAN, Selim Hilmi (2012), *XVI. Yüzyıl Kayıtlarına Göre Alâiye (Alanya) Sancağında Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*, *The Journal of Academic Social Science Studies*, (5/3), ss. 169-182.
- SAKAOĞLU, Saim (2001), *Türk Ad Bilimi I Giriş*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara.
- STEINGASS, F. (1892), *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Çağrı yayınları (Yeni Baskı: 2005), İstanbul.
- TEKİN, Rahmi (2000), *Ahlat Tarihi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı (OSAV) yayınları, İstanbul.
- TEKİN, Talat (1995), *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi-13, Ankara.
- TUNÇEL, Harun (2000), "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 10, S:2, ss. 23-34.

ŞEKİL I: AHLAT VE KÖYLERİ HARİTASI